

РЕЦЕНЗИЈА

Рукописа *Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима* Александре Лончар Раичевић

Рукопис под називом *Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима* представља свеобухватно акустичко истраживање о акцентима у дијалектима српског језика засновано на акустичким мјерењима (њихова трајања, интензитета, фреквенцији), које пружа чврст емпиријски темељ за проучавање говорних разноликости. Истраживање представљено у монографији имало је за циљ да опише прозодијске карактеристике акцената у дијалектима српског језика. Александра Лончар Раичевић је утврђивала које су од описаних прозодијских карактеристика у анализираном корпусу, али и уопште у српском језику, фонолошки релевантне за успостављање дистинкција: наглашеност – ненаглашеност, дужина – краткоћа, силазност – узлазност. Садржај књиге обухвата десет заокружених тематских цјелина: 1. *Увод*, 2. *Теоријски оквири*, 3. *Акустичке одлике акцентуације у призренско-тимочком дијалекту*, 4. *Акустички корелати акцентуације у источнохерцеговачком говорном типу*, 5. *Косовско-ресавски дијалекат*, 6. *Зетско-јужносанџачки дијалекат*, 7. *Закључци*, 8. *Литература*, 9. *Регистар појмова* и 10. *Индекс аутора*.

Прво поглавље посвећено је разматрању односа између дијалекта и стандардног језика, њиховој друштвеној улози, као и дефинисању појма *варијетет* и проблемима које такво одређење носи.

Друго поглавље под називом *Теоријски оквири* доноси темељно разматрање проблема акустичке анализе говора у оквиру методологије урбане дијалектологије. Садржај овог поглавља развија се кроз седам потпоглавља: 1. *Теоријске основе урбане дијалектологије*, 2. *Испитивање градских говора у Србији*, 3. *Методолошки проблеми испитивања градских говора*, 4. *Социофонетски аспект проучавања говора*, 5. *Преглед досадашњих акустичких истраживања српских акцената*, 6. *Инструменталне методе и њихова улога у форензичким вештачењима говора*, 7. *Акустичко-инструментална анализа говора*.

Након прегледа теоријских оквира акустичких истраживања слиједи централни дио монографије представљен кроз четири обимна поглавља посвећена појединачним дијалектима српског језика. Ауторка је добро упозната са резултатима досадашњих истраживања новоштокавских акцената, детаљно их представља и пореди са резултатима до којих је сама дошла. У свим примјерима који су представљени анализом издвајају се и универзалне језичке појаве које се испољавају на прозодијском нивоу. Своје податке она у наредним поглављима излаже веома детаљно, а значајност добијених резултата провјерава примјеном различитих статистички тестова, након чега своја запажања поткрепљује и примјерима из других језика.

Посебан допринос ове монографије јесте веома детаљан опис експираторног акцента на подручју призренско-тимочког дијалекта. Познато је да је призренско-тимочки дијалекат један од најдетаљније описаних дијалеката у српској дијалектолошкој литератури, посебно у погледу својих фонетских и морфолошких

особина. Његов акценатски систем уобичајено се класификује као систем са једним експираторним акцентом који је у претходним истраживањима описиван искључиво на основу перцептивних, тј. слушних критеријума. Упркос богатој традицији његовог проучавања, акустичка анализа акцената овог дијалекта до сада није била спроведена. Значај ове монографије се огледа управо у допуњавању спознаја претходних истраживања јер пружа емпиријски засноване и инструментално потврђене податке који продубљују постојећа сазнања о његовом акценатском систему. Поглавље о призренско-тимочким говорима обухвата девет потпоглаваља, од којих су три посебно усмјерена ка трима типовима призренско-тимочког дијалекатског подручја: *призренско-јужноморавском, сврљичко-заплањском и тимочко-лужничком*. Засебно су обрађена питања *приближавања стандардном језику код говорника са призренско-тимочког терена и ставова говорника* из ове области према стандардном варијетету српског језика којима је Лончар Раичевић посветила посебну пажњу и веома dobrим методолошким поставкама разјаснила бројне лингвистичке проблеме са којима се суочавају говорници приликом овладавања другог, типолошки различитог акценатског система.

Након прегледа основних карактеристика акцентуације у *херцеговачко-крајишном дијалекту* представљени су резултати сопствених акустичких анализа. Ранија истраживања Лончар Раичевић, спроведенима на говорима ужичког краја, заједно са новим анализама плеваљског говора, пружају прецизнији опис четвороакценатског система који је узет за основицу стандардног српског језика. Акустичка анализа омогућава дубље сагледавање поједности и разлика кроз низ фонетских параметара, укључујући висину тона (f_0), трајање самогласника и интензитет. Ови параметри не само да откривају разлике између различитих говорних типова, већ представљају и значајне форензичке маркере чиме ово истраживање доприноси и области форензичке фонетике и вјештачењу гласа.

Досадашња истраживања акценатског система *косовско-ресавског дијалекта* такође су имала претежно дијалектолошки и перцептивни карактер, фокусирајући се на опис акценатски система и њихово поређење са стандардним језиком. Иако су у већини говора са ових простора успостављени основни акценатски типови и установљен број прозодема о чему свједоче бројна истраживања на која се ауторка позива, детаљнија акустичка анализа заснована на инструменталним мјерењима до сада није спроведена. Посебан допринос истраживања обављених на територији косовско-ресавског дијалекта огледа се у уочавању појаве акута и њеном детаљном акустичком опису који је изведен уз ослонац на богату теоријску литературу посвећену овој акценатској јединици.

Као и у претходним поглављима на основу анализираног корпуса у поглављу о *зетско-јужносанџачком дијалекту* Лончар Раичевић на основу прецизног описа акценатског система ових говора на основу претходне литературе представља акустичку анализу која је спроведена на пункту који до сада није обрађиван. Након представљања резултата истраживања за сваку појединачну акустичку димензију слиједи дискусија, тј. тумачење добијених података и поређење са резултатима других релевантних истраживања.

Приказ тумачења резултата истраживања представљених у *монографији Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима* одликују се добро

постављеним предметом истраживања, зналачки формираним корпусом и избором испитаника, адекватном примјеном статистичких метода и прецизном обрадом података. Добро познавање литературе омогућило је аутору извођење научно релевантних закључака. Монографија *Акустички корелати лексичких акцената у дијалектима* Александре Лончар Раичевић представља значајан допринос фонетским и фонолошким истраживањима српског језика и са задовољством је препоручујем Филозофском факултету Универзитета у Нишу за штампу.

У Подгорици, 15. август 2025.

Проф. др Миодраг Јовановић